

Oikeassa olemisen taidosta

Politiikassa ollaan *oikeassa* usein arvojen, kuten vapauden, tasa-arvon tai yritteliäisyyden puolesta. Oikeassa saatetaan olla myös ryhmän painostuksesta tai muutoin sen etujen ajamisen vuoksi. Edelleen oikeassa oleminen voi juontua vaikkapa omista valtapyrkimyksistä, joilla joko havitellaan henkilökohtaista valta-asemaa sinänsä tai valtaa tehdä asioille jotain (tai molempia).

Mahdollista on myös, että oikeassa ollaan siksi, että ”ihminen on luontojaan omahyväisen oikeassaolevainen”, kuten sanoo filosofi Arthur Schopenhauer (1788–1860). Hänen postuumina julkaistu ja Jarkko S. Tuusvuoren suomentama *Taito olla ja pysyä oikeassa* (1864 / 2005) -kirjasensa käsittelee *erististä dialektiikkaa* eli riitaisaa keskustelutaitoa, jonka avulla taitava väittelijä voi olla oikeassa *per fas et nefas*, oikein tai väärin. Totuus on siis sivuseikka, tärkeää on väittelyn voittaminen.

Schopenhauerin mukaan ”totuuden sivuseikkuus ja sitkeä oman näkökannan puolustaminen” johtuvat ihmissuvun luonnollisesta kelvottomuudesta: ”[E]llemme olisi katalia, jos olisimme läpikotaisin rehellisiä, vaatisimme jokaisessa selkkauksessa pelkkää totuuden saattamista päivänvaloon. Emme huolisi yhtikäs mitään siitä, mukaileeko totuus itse esittämäämme näkemystä vai toisen mielipidettä.” (Schopenhauer 2005, 13). Tässä ja nyt synnynnäinen turhamaisuutemme ei kuitenkaan salli sitä, että esittämämme osoittautuisi vääräksi ja vastustajan kanta oikeaksi. Kataluuden teema ei ole uusi – esimerkiksi korruption tematiikka on läsnä jo Platonin dialogeissa ja Aristoteleen ajattelussa sekä jo heitä aiemmin sofistoilla.

Koska olemme kelvottomia ja ”synnynnäisesti turhamaisia” – mikä on syytä tunnustaa – on aiheellista analysoida sitä, miten pärjäämme toisten kelvottomien keskellä. Schopenhauer tarjoaa kaikkien kärhämöitsijöiden käyttöön 38 käytännöllistä ”taito-otetta”, joiden avulla on mahdollista voittaa väittely kuin väittely. Kataluudelta filosofin itsensä voi pelastaa se huomio, että taito-otteet ovat paitsi käytännöllisiä myös paljastavat sen, miten *toiset* toimivat.

On vaikea sanoa, ovatko politiikan väittelijöiden motiivit yksittäisissä kiistoissa konkreettisiin asiakysymyksiin liittyviä, puolueen tai omaan valta-asemaan kytkeytyviä vai johtuvatko ne pelkästä synnynnäisestä kelvottomuudesta ja kataluudesta, kuten korostaa Schopenhauer. Syyt kärhämän käyntiin vaihtelevat, ja usein motiiveissa lienee rippaus useita aspekteja. Olennaista on kuitenkin se, että rationaalisen dialektiikan sijaan politiikan väittelyt ovat usein pullollaan schopenhauerilaisia taito-otteita. Tämä kertoo Schopenhauerin huomiokyvystä mutta myös siitä, mitä politiikka kaiken muun ohella on.

Taito olla ja pysyä oikeassa -teoksen kolme ensimmäistä taito-otetta ovat kaikki esimerkkejä tilanteesta, jossa vastapuoli puhuu jostain muusta kuin siitä, mitä toinen on esittänyt. Vastustaja sanoo totuuden, joka asettuu näennäiseen ristiriitaan ensin esitetyn

kanssa. Varsinaisena konstina voi käyttää esimerkiksi asioiden tai äänteiden homonymiaa eli samankaltaisuutta: ”Te ette ole perehtynyt kantilaisen filosofian saloihin. – Ah, saloista juuri en tahdo mitään tietääkään” (Taito-ote 2, Schopenhauer 2005, 29). Tärkeää on se, että yleisön silmissä vakavalla naamalla ja auktoriteetin tukemana esitetty totuus tai väittäjä todella kumoaa aiemman.

Esimerkkejä ei tarvitse hakea kaukaa: vaalirahasotkun *lautakasagatea* on pidetty tyyppiesimerkkinä poliittisesta manooverista, jossa arveluttavasta toiminnasta epäilty ohjaa yleisön huomion pois kiusallisemmista asioista siirtämällä fokuksen itselleen edulliseen näkökohtaan. Pääministeri Matti Vanhanen tarttui kiivaasti Ylen Silminnäkiä-ohjelman väitteeseen lautakasasta, jonka hänen sanottiin saaneen korruptiivisena lahjana. Kun tuppeensahattua koivua ei Vanhasen talosta löytynyt, totesi pääministeri, että asia on loppuun käsitelty.

Pääministeri esitti totuuden, sillä lautoja ei todellakaan löytynyt hänen talostaan. Samalla hän tuli esiintyneeksi ikään kuin lautojen löytymättömyys olisi puhdistanut pääministerin maineen kokonaisuudessaan. Näin epäilemättä moni ajattelikin. Taitavasti pääministeri ohjasi huomion pois kiusallisista säätiösyytteistä ja alkuperäisestä vaalirahasotkusta. Totuudella pyrittiin kumoamaan tai unhoituttamaan väitteitä, joita se ei johdonmukaisesti kumonnut.

Itse asiassa jopa varsinainen lauta-asia jäi hämärän peittoon – selväksi tuli vain se, että laudat eivät löytyneet pääministerin talosta. Toki olisi kohtuutonta vaatia pääministeriä todistamaan, että laudat eivät löydy mistään päin maailmaa. Joka tapauksessa pääministeristä tuli ainakin hetkeksi kiistan voittaja. Hänen kärhämöintitaitonsa tuli todistetuksi, vaikka voikin olla, että asiaan vielä palataan ja uusia siirtoja tehdään.

Pääministerin siirto oli taitavaa kiistelyä, mutta Schopenhauerin mittapuulla vielä hienovaraista. Häpeämättömän kiistelijän tuntee Schopenhauerin mukaan paljon radikaaleimmista liikkeistä. Suosikkini on taito-ote numero 14: ”...[V]astattuaan useisiin kysymyksiin lausumilla, jotka eivät ole lainkaan tukeneet hänen päätelmäänsä, hän siitä huolimatta katsoo, että johtopäätös on tullut esitetyksi, ja marssii pois paikalta.” (Schopenhauer 2005, 37.)

Yhtä aikaa hieman raadollista mutta myös hykerryttävää on, että jopa tämä taito-ote näyttäisi olevan verrattain säännöllisessä käytössä. Inhimillisen kiistelyn ja oikeassa olemisen taito on moninainen – *per fas et nefas*.

Rovaniemellä lokakuussa 2009

TAPIO NYKÄNEN

Lainaukset teoksesta Arthur Schopenhauer (1864 / 2005) *Taito olla ja pysytellä oikeassa*. Suom. Jarkko S. Tuusvuori. Eurooppalaisen filosofian seura, Tampere.